



Författningsfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar konstitutionsutskottet 36 motionsyrkanden i författningsfrågor som har framställts under de allmänna motionstiderna 2010/11 och 2011/12. Motionsyrkandena gäller frågor om statsskicket, statschefens uppgifter, statschefens immunitet, medlemskapet i Europeiska unionen, minskning av antalet riksdagsledamöter, behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen, byte av partitillhörighet, tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän, den offentliga äganderätten och den kommunala revisionen.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motioner.

I betänkandet finns sex reservationer (MP, SD, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	6
Utskottets överväganden	7
Statskicket	7
Motionerna	7
Gällande ordning	8
Tidigare utredningar m.m.	9
Tidigare behandling i utskottet	9
Utskottets ställningstagande	10
Statschefens uppgifter	10
Motionerna	10
Gällande ordning	11
Tidigare utredningar m.m.	11
Tidigare behandling i utskottet	12
Utskottets ställningstagande	13
Statschefens immunitet	13
Motionen	13
Gällande ordning	14
Tidigare utredningar m.m.	14
Tidigare behandling i utskottet	15
Utskottets ställningstagande	15
Medlemskapet i Europeiska unionen	15
Motionerna	15
Gällande ordning	16
Tidigare utredningar m.m.	17
Tidigare behandling i utskottet	18
Utskottets ställningstagande	19
Minskning av antalet riksdagsledamöter	19
Motionerna	19
Gällande ordning	19
Tidigare utredningar m.m.	20
Tidigare behandling i utskottet	21
Utskottets ställningstagande	21
Behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen	21
Motionerna	22
Gällande ordning	22
Tidigare utredningar m.m.	22
Tidigare behandling i utskottet	24
Utskottets ställningstagande	24
Byte av partitillhörighet	24
Motionerna	24
Gällande ordning	25
Tidigare utredningar m.m.	26
Tidigare behandling i utskottet	27
Utskottets ställningstagande	28

Tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän	28
Motionen	28
Gällande ordning	28
Interpellation och interpellationsdebatt	29
Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi	29
Tidigare behandling i utskottet	30
Utskottets ställningstagande	31
Den offentliga äganderätten	31
Motionerna	32
Gällande ordning	32
Tidigare behandling i utskottet	32
Utskottets ställningstagande	33
Den kommunala revisionen	33
Motionerna	33
Gällande ordning m.m.	34
Tidigare utredningar m.m.	35
Tidigare behandling i utskottet	37
Utskottets ställningstagande	37
Reservationer	38
1. Statsskicket, punkt 1 (V)	38
2. Statschefens immunitet, punkt 3 (V)	39
3. Medlemskapet i Europeiska unionen, punkt 4 (SD)	39
4. Minskning av antalet riksdagsledamöter, punkt 5 (SD)	40
5. Behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen, punkt 6 (SD)	40
6. Tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän, punkt 8 (MP)	41
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	42
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010	42
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011	43

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Statsskicket

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K298 av Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S),

2010/11:K422 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V),

2011/12:K225 av Hillevi Larsson (S),

2011/12:K228 av Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S),

2011/12:K233 av Teres Lindberg (S),

2011/12:K252 av Tina Acketoft och Anna Steele (båda FP) yrkande 1,

2011/12:K292 av Mats Pertoft och Valter Mutt (båda MP),

2011/12:K314 av Lars Ohly m.fl. (V) yrkande 1 och

2011/12:K325 av Sara Karlsson (S).

Reservation 1 (V)

2. Statschefens uppgifter

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K261 av Cecilia Magnusson (M) och

2011/12:K252 av Tina Acketoft och Anna Steele (båda FP) yrkandena 2–5.

3. Statschefens immunitet

Riksdagen avslår motion

2011/12:K314 av Lars Ohly m.fl. (V) yrkande 3.

Reservation 2 (V)

4. Medlemskapet i Europeiska unionen

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:K207 av Kent Ekeroth och Björn Söder (båda SD),

2011/12:K383 av Julia Kronlid m.fl. (SD) och

2011/12:Fi242 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkande 14.

Reservation 3 (SD)

5. Minskning av antalet riksdagsledamöter

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K260 av Hans Wallmark (M),

2011/12:K266 av Jenny Petersson (M),

2011/12:K279 av Magdalena Andersson (M),

2011/12:K360 av Fredrik Schulte (M) och

2011/12:K370 av Erik Almqvist (SD) i denna del.

Reservation 4 (SD)

6. Behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen

Riksdagen avslår motionerna

2011/12:K374 av Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD),
2011/12:K375 av Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD) och
2011/12:K390 av David Lång och Mikael Jansson (båda SD)
yrkande 2.

Reservation 5 (SD)

7. Byte av partitillhörighet

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K330 av Adnan Dibrani (S) och
2011/12:K323 av Adnan Dibrani (S).

8. Tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän

Riksdagen avslår motion

2011/12:K293 av Peter Eriksson m.fl. (MP) yrkande 5.

Reservation 6 (MP)

9. Den offentliga äganderätten

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K233 av Bo Bernhardsson och Anders Karlsson (båda S),
2010/11:K367 av Hillevi Larsson (S) och
2011/12:K392 av Bo Bernhardsson och Anders Karlsson (båda S).

10. Den kommunala revisionen

Riksdagen avslår motionerna

2010/11:K342 av Otto von Arnold (KD),
2011/12:K303 av Lars Beckman (M),
2011/12:K345 av Otto von Arnold (KD) och
2011/12:K365 av Eva Flyborg (FP).

Stockholm den 22 mars 2012

På konstitutionsutskottets vägnar

Peter Eriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Eriksson (MP), Sven-Erik Österberg (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Lars Elinderson (M), Karl Sigfrid (M), Phia Andersson (S), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Ann-Britt Åsebol (M), Kerstin Nilsson (S) och Cecilia Brinck (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar konstitutionsutskottet 36 motionsyrkanden i författningsfrågor som har framställts under de allmänna motionstiderna 2010/11 och 2011/12. Motionsyrkandena gäller frågor om statsskicket, statschefens uppgifter, statschefens immunitet, medlemskapet i Europeiska unionen, minskning av antalet riksdagsledamöter, behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen, byte av partitillhörighet, tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän, den offentliga äganderätten och den kommunala revisionen.

Utskottets överväganden

Statsskicket

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår två motioner om att monarkin ska avskaffas, sex motioner om att republik ska införas och en motion om att valmonarki ska återinföras.

Jämför reservation 1 (V).

Motionerna

Frågan om en översyn av statsskicket tas upp i flera motioner.

Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) begär i motion 2010/11:K422 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda det svenska statsskicket i syfte att avskaffa monarkin. En utredning av statsskicket i syfte att avskaffa monarkin begärs också i motion 2011/12:K314 yrkande 1 av Lars Ohly m.fl. (V). Enligt motionärerna är det nuvarande systemet med monarki omodernt och odemokratiskt. Successionsordningen tar inte hänsyn till den grundlagsfästa religionsfriheten. Den kan inte heller anses vara jämställd och demokratisk. En statschef ska tillsättas enligt demokratiska principer. All makt ska på riktigt utgå från folket och de val som genomförs ska vara grunden för styret i riket. Dessutom tillkommer att stödet för monarkin aldrig varit så lågt som i dag och att det framför allt är lågt bland unga personer.

Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S) framhåller i motion 2010/11:K298 och motion 2011/12:K228 att Sverige är en av få moderna stater där statschefen fortfarande ärver sitt ämbete samt att det nuvarande systemet är omodernt och oförenligt med principen om allas lika värde. Enligt motionärerna är det inte rätt att en viss position i samhället är vigd åt en familj eller släkt. De anser att monarkins roll i det svenska moderna samhället bör ses över och att Sverige bör bli en republik.

En utredning om statsskicket begärs också i motion 2011/12:K225 av Hillevi Larsson (S). I motionen framhålls att Sverige är en av få monarkier som finns kvar i Europa. Det nuvarande arrangemanget där statschefsämbetet är vikt åt en utvald ätt är enligt motionären oförenligt med principerna om att all makt ska utgå från folket och om alla människors lika värde. Den senaste översynen av grundlagarna omfattade tyvärr inte frågan om det nuvarande statsskicket. Torekovskompromissen är mer än 30 år gammal och den behöver ses över. Regeringen bör därför enligt motionären överväga en översyn av statsskicket som syftar till att statschefen inte bara ska företräda folket utan även vara vald av folket.

Även i motion 2011/12:K233 av Teres Lindberg (S) och i motion 2011/12:K325 av Sara Karlsson (S) framhålls att monarkins roll i det svenska moderna samhället bör ses över samt att Sverige bör bli en republik. Motionärerna framhåller att ett statsskick där statschefen ärver sitt ämbete är förlegat och att en statschef bör tillsättas på demokratiskt sätt efter kompetens och duglighet.

Tina Acketoft och Anna Steele (båda FP) framhåller i motion 2011/12:K252 yrkande 1 att monarki är oförenligt med demokrati i ett principiellt perspektiv. Riksdagen bör därför besluta om att förändra grundlagarna och därmed möjliggöra en övergång till republikanskt statsskick.

En utredning om statsskicket begärs också i motion 2011/12:K292 av Mats Pertoft och Valter Mutt (båda MP). Enligt motionärerna finns det uppenbara problem med det nuvarande systemet och det är omodernt. Ett alternativ till det nuvarande systemet är att återinföra valmonarkin. Med ett sådant styrelsesätt kan Sverige behålla monarkin som har en djup förankring i Sveriges historia och folk. En nyhet är dock att monarken väljs antingen direkt av folket i demokratiska val eller av riksdagen. Motionärerna föreslår således ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda statsskicket i syfte att återinföra valmonarki i Sverige.

Gällande ordning

Av 1 kap. 1 § första stycket regeringsformen följer att all offentlig makt i Sverige utgår från folket. I andra stycket sägs att den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Av inledningskapitlet följer vidare att riksdagen är folkets främsta företrädare (4 §) och att konungen eller drottning som enligt successionsordningen innehar Sveriges tron är rikets statschef (5 §).

Förutsättningarna för att få tjänstgöra som statschef anges i 5 kap. regeringsformen. Som statschef får endast den tjänstgöra som är svensk medborgare och har fyllt arton år. Den som tjänstgör som statschef får inte samtidigt vara statsråd eller utöva uppdrag som talman eller riksdagsledamot (2 §). För konungen som statschef gäller därutöver krav på viss trosbekännelse. Successionsrätten till Sveriges tron för manliga och kvinnliga efterkommande till konung Carl XVI Gustaf regleras i successionsordningen som är en grundlag.

Statschefens uppgifter inskränktes vid införandet av den nuvarande regeringsformen till att avse vissa funktioner. Närmare bestämmelser om statschefens uppgifter finns i regeringsformen och i riksdagsordningen.

Tidigare utredningar m.m.

Det var Grundlagberedningens uppgift att ange statschefens ställning i en modern grundlag (SOU 1972:15). Efter ingående överläggningar nådde beredningens ledamöter fram till en gemensam ståndpunkt, den s.k. Torekovskompromissen. Grundlagberedningen framhöll att de av statschefens funktioner som hade sin grund i kungens traditionella ställning som innehavare av regeringsmakten inte kunde förenas med ett parlamentariskt system. Av särskild betydelse var beredningens förslag om att statschefens roll vid regeringsbildningen skulle föras över till riksdagen och dess organ. Statschefen blev således inte innehavare av någon politisk makt men behöll enligt beredningens förslag sin ställning som symbol för riket och sina representativa uppgifter. I grundlagspropositionen (prop. 1973:90 s. 171) framhölls att många i vårt land anser att det ärflika konungadömet är ett främmande inslag i det demokratiska statsskicket. Tanken är att statschefsämbetet vinner sin fulla symbolverkan endast om statschefen har sitt uppdrag direkt eller indirekt från folket samt att i en demokrati, som utgår från alla medborgares lika värde, bör ingen ärva en offentlig befattning och vara oavsättlig från en sådan befattning. Vidare framhölls att å andra sidan har monarkin obestriddligen stöd hos betydande befolkningsgrupper och den har visat sig kunna fungera på ett från parlamentarisk synpunkt oklanderligt sätt. Departementschefen nöjde sig med att konstatera att beredningens ledamöter enats om att i den nya regeringsformen inte frångå gällande statsform och att denna ståndpunkt vunnit mycket stark anslutning vid remissbehandlingen av beredningens förslag. Departementschefen tillade också att kungadömet bevarande var en given utgångspunkt vid utformningen av en ny författning om författningen skulle få önskvärt stöd i riksdagen och folkopinionen.

Den senaste övergripande översynen av regeringsformen gjordes av den parlamentariskt sammansatta kommittén Grundlagsutredningen (SOU 2008:125). Grunderna för Sveriges statsskick liksom det förhållandet att Sverige är en monarki ingick dock inte i kommitténs uppdrag.

Tidigare behandling i utskottet

Motioner om avveckling av monarkin, om införande av republik och om återinförande av valmonarki behandlades av utskottet senast våren 2010 (bet. 2009/10:KU27). Utskottet avstyrkte motionerna i förenklad ordning med hänvisning bl.a. till betänkande 2006/07:KU11. I det betänkandet avstyrktes motsvarande motioner med hänvisning till den ståndpunkt om statsskicket som intogs vid 1974 års författningsreform.

I samband med konstitutionsutskottets behandling av budgetpropositionen hösten 2011 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att genomföra en översyn av den nuvarande överenskommelsen som träffats mellan regeringen och riksmarskalksämbetet om redovisning av hovstatens verksamhet (bet. 2011/12:KU1). Utskottet anförde i denna del att

det, inom ramen för de gällande konstitutionella och rättsliga regelverken, finns förutsättningar för att genomföra en översyn av nämnda överenskomst (s. 20). Enligt utskottet borde en sådan översyn verka för en ökad insyn i hovstaten men samtidigt respektera statschefens privata sfär och inte utgöra någon ändring i den nuvarande konstitutionella ordningen. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr 2011/12:56).

Utskottets ställningstagande

Motioner om avskaffande av monarkin, om införande av republik och om återinförande av valmonarki har tidigare varit uppe till behandling i utskottet. I dessa delar vidhåller utskottet sina tidigare ställningstaganden och avstyrker motionerna 2010/11:K298 (S), 2010/11:K422 (V), 2011/12:K225 (S), 2011/12:K228 (S), 2011/12:K233 (S), 2011/12:K252 (FP) yrkande 1, 2011/12:K292 (MP), 2011/12:K314 (V) yrkande 1 och 2011/12:K325 (S).

Statschefens uppgifter

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår en motion om att statschefen ska överta vissa av talmannens uppgifter och en motion om att statschefen ska fråntas vissa uppgifter.

Motionerna

Cecilia Magnusson (M) begär i motion 2010/11:K261 att statschefen ska överta de uppgifter som talmannen har i dag då en ny statsminister ska utses. Hon anför bl.a. att i alla andra parlamentariska demokratiska monarkier är det statschefen, dvs. monarken, som formellt leder arbetet med att utse en regeringsbildare och att detta även bör gälla i Sverige. Enligt motionären är det logiskt att statschefen, i egenskap av statens främste företrädare, leder arbetet med att finna en lämplig kandidat till posten som regeringschef. Dessutom skulle denna uppgift ge monarken en något mer framskjuten plats, vilket kan bidra till att långsiktigt upprätthålla det folkliga stödet för monarkin. Om uppdraget som statschef får ökat innehåll ser man tydligare att monarkin har en funktion att fylla. Statschefen, till skillnad från talmannen, skulle heller inte kunna anklagas för att ta politiska hänsyn om ett valutslag skulle visa sig otydligt.

Tina Acketoft och Anna Steele (båda FP) framhåller i motion 2011/12:K252 yrkandena 2–5 att riksdagen bör tillkänna för regeringen att kungen, så länge som monarkin existerar som statsskick, bör fråntas sin roll som ordförande i Utrikesnämnden, att utländska ambassadörer bör överlämna sina kreditivbrev till talmannen eller utrikesministern, att utrikesmi-

nistern bör utfärda utnämningsskiften till svenska konsulater utomlands samt att statschefens roll i förhållande till främmande makt bör utövas av talmannen eller statsministern.

Gällande ordning

Statschefens uppgifter inskränktes vid införandet av den nuvarande regeringsformen till att avse vissa funktioner. Närmare bestämmelser om statschefens uppgifter finns i regeringsformen och i riksdagsordningen.

Regeringsskifte äger enligt 6 kap. 6 § regeringsformen rum vid en särskild konselj inför statschefen. Enligt 10 kap. 12 § regeringsformen är statschefen ordförande vid sammanträde med Utrikesnämnden. Statschefen förklarar också enligt 1 kap. 4 § riksdagsordningen riksmötet öppnat, och han eller hon får avge ämbetsförklaring inför kammaren (2 kap. 10 § riksdagsordningen). Av motivuttalanden framgår att statschefens uppgifter i övrigt bestäms genom sedvana (prop. 1973:90 s. 173). Av särskilt intresse anses rollen som rikets främste företrädare i förhållande till andra länder vara. Enligt folkrätten ackrediteras andra länders sändebud hos statschefen och det är denne som undertecknar de svenska sändebudens kreditivbrev. Vidare fullgör statschefen inrikes representationsuppgifter av mer eller mindre officiell karaktär på skilda områden i samhällslivet.

Av regeringsformen framgår vidare att statschefen ska hållas underrättad om rikets angelägenheter av statsministern, och när det behövs sammanträder regeringen i konselj under statschefens ordförandeskap (5 kap. 3 §). Innan statschefen reser utomlands ska han eller hon samråda med statsministern.

När en statsminister ska utses, kallar talmannen företrädare för varje partigrupp inom riksdagen till samråd (6 kap. 4 § första stycket regeringsformen). Talmannen överlägger med vice talmännen och lämnar sedan förslag till riksdagen. Enligt 6 kap. 4 § andra stycket regeringsformen ska riksdagen inom fyra dagar, utan beredning i utskott, pröva förslaget genom omröstning. Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar mot förslaget är det förkastat. I annat fall är det godkänt.

Tidigare utredningar m.m.

Som redovisats tidigare var det Grundlagberedningens uppgift att ange statschefens ställning i en modern grundlag (SOU 1972:15). Efter ingående överläggningar nådde beredningens ledamöter fram till en gemensam ståndpunkt – Torekovskompromissen. Grundlagberedningen framhöll att de av statschefens funktioner som hade sin grund i kungens traditionella ställning som innehavare av regeringsmakten inte kunde förenas med ett parlamentariskt system. Av särskild betydelse var beredningens förslag om att statschefens roll vid regeringsbildningen skulle föras över till riksdagen och dess organ. Statschefen blev således inte innehavare av någon politisk makt men behöll enligt beredningens förslag sin ställning som symbol för

riket och sina representativa uppgifter. I grundlagspropositionen (prop. 1973:90 s. 171) framhölls att många i vårt land anser att det ärftliga kungadömet är ett främmande inslag i det demokratiska statskicket. Tanken är att statschefsämbetet vinner sin fulla symbolverkan endast om statschefen har sitt uppdrag direkt eller indirekt från folket samt att i en demokrati, som utgår från alla medborgares lika värde, bör ingen ärva en offentlig befattning och vara oavsättlig från en sådan befattning. Vidare framhölls att å andra sidan har monarkin obestridligen stöd hos betydande befolkningsgrupper och den har visat sig kunna fungera på ett från parlamentarisk synpunkt oklanderligt sätt. Departementschefen nöjde sig med att konstatera att beredningens ledamöter enats om att i den nya regeringsformen inte frågå gällande statsform och att denna ståndpunkt vunnit mycket stark anslutning vid remissbehandlingen av beredningens förslag. Departementschefen tillade också att kungadömet bevarande var en given utgångspunkt vid utformningen av en ny författning om författningen skulle få önskvärt stöd i riksdagen och folkopinionen.

Den senaste övergripande översynen av regeringsformen gjordes av den parlamentariskt sammansatta kommittén Grundlagsutredningen (SOU 2008:125). Grunderna för Sveriges statskick liksom det förhållandet att Sverige är en monarki ingick dock inte i kommitténs uppdrag.

Tidigare behandling i utskottet

Motionsyrkanden om att inskränka statschefens uppgifter behandlades av utskottet senast våren 2010 (bet. 2009/10:KU27). Utskottet avstyrkte yrkandena i förenklad ordning med hänvisning bl.a. till betänkande 2006/07:KU11. I det betänkandet avstyrktes motsvarande motionsyrkanden med hänvisning till den ståndpunkt om statskicket som intogs vid 1974 års författningsreform.

En motion om inskränkning av statschefens uppgifter behandlades av utskottet i förenklad ordning våren 2006 (bet. 2005/06:KU15). Med hänvisning till att utskottet tidigare under mandatperioden behandlat motionsförslag beträffande statschefens uppgifter avstyrktes motionen. I denna del hänvisade utskottet till betänkande 2003/04:KU9.

Våren 2004 avstyrkte utskottet en motion om att statschefen bör fråntas vissa av sina uppgifter (bet. 2003/04:KU9). I denna del anförde utskottet att någon ändring inte bör göras i de lagregler som styr vissa av statschefens uppgifter (s. 27). Vidare fann utskottet inte skäl att förorda en ändring av de uppgifter som följer av sedvana.

Utskottet behandlade senast i betänkande 2009/10:KU27 motionsyrkanden om att statschefen ska överta de uppgifter som enligt 6 kap. 4 § första stycket regeringsformen åvilar talmannen. Utskottet hänvisade till att Grundlagberedningen inför 1974 års regeringsform framhöll att de av statschefens funktioner som hade sin grund i kungens traditionella ställning som innehavare av regeringsmakten inte kunde förenas med ett parlamentariskt

system. Av särskild betydelse var att statschefens roll vid regeringsbildningen fördes över till riksdagen och dess organ. Statschefen skulle sålunda inte ha någon politisk makt men däremot behålla sin ställning som symbol för riket och sina representativa uppgifter. Utskottet såg inte anledning att förorda en annan ordning än den nu gällande i detta avseende och avstyrkte därför yrkandena.

Även i betänkande 2007/08:KU14 behandlade utskottet motionsyrkanden om att statschefen ska överta de uppgifter som enligt 6 kap. 4 § första stycket regeringsformen åvilar talmannen. Utskottet ansåg att resultatet av Grundlagsutredningens arbete borde avvaktas och avstyrkte därför yrkandena.

I betänkande 1983/84:KU26 avstyrkte utskottet en motion om att förstärka kungens ställning, som bl.a. innefattade förslag om att monarken efter sedvanliga konsultationer skulle utse regeringsbildare, hålla trontal vid riksmötets öppnande, vara ordförande i beslutskonseljer i viktiga ärenden och formellt åter bli högsta befälhavare över rikets försvarsmakter. Utskottet hänvisade till grundlagspropositionen (prop. 1973:90) och då bl.a. uttalandet att även formell medverkan från statschefens sida vid tillkomsten av politiska beslut skulle kunna bli en belastning för den symbolsställning som statschefen borde inta.

Utskottets ställningstagande

Motioner om att statschefen ska överta vissa av talmannens uppgifter och om att statschefen ska fråntas vissa uppgifter har tidigare varit uppe till behandling i utskottet. I dessa delar vidhåller utskottet sina tidigare ställningstaganden och avstyrker motionerna 2010/11:K261 (M) och 2011/12:K252 (FP) yrkandena 2–5.

Statschefens immunitet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett motionsyrkande om att statschefen inte ska åtnjuta total åtalsimmunitet.

Jämför reservation 2 (V).

Motionen

Lars Ohly m.fl. (V) begär i motion 2011/12:K314 yrkande 3 ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda monarkens åtalsimmunitet i syfte att upphäva denna immunitet. Oavsett hur en statschef utses är det enligt motionärerna inte rimligt med total åtalsimmunitet. Statschefens immunitet bör motsvara den begränsade immunitet som gäller för riksdagens ledamöter.

Gällande ordning

Enligt 5 kap. 8 § regeringsformen kan konungen eller drottning som är statschef inte åtalas för sina gärningar. Statschefen åtnjuter alltså straffrättslig immunitet. Skyddet gäller oberoende av om han kan anses ha begått gärningen under utövandet av uppdraget som statschef eller som privatperson. Bestämmelsen om skydd mot åtal utesluter även att statschefen ställs till ansvar för brott på annat sätt än genom åtal, t.ex. genom strafföreläggande. Det anses inte att statschefen i och för sig står över lagen, men han kan inte ställas till ansvar för brott. Den rättsliga immuniteten gäller dock enligt förarbetsuttalanden inte civilrättsliga frågor. Sådana anspråk mot statschefen, t.ex. avseende skadestånd, kan alltså framställas i domstol (prop. 1973:90 s. 175).

Av 4 kap. 12 § regeringsformen följer att talan inte får väckas mot den som utövar eller har utövat uppdrag som riksdagsledamot på grund av hans eller hennes yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget, utan att riksdagen har medgett det genom ett beslut som minst fem sjätte-delar av de röstande har enats om. Utan ett sådant medgivande får en person inte heller berövas friheten eller hindras från att resa inom riket på grund av yttranden eller gärningar under utövandet av uppdraget. Miss-tänks en riksdagsledamot för brott i annat fall, ska bestämmelser i lag om gripande, anhållande eller häktning tillämpas endast om han eller hon erkänner brottet eller har tagits på bar gärning eller om det är fråga om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

Tidigare utredningar m.m.

Grunderna för Sveriges statsskick liksom det förhållandet att Sverige är en monarki ingick inte i Grundlagsutredningens uppdrag (SOU 2008:125). Bestämmelsen om åtalsimmunitet för statschefen behandlades dock av Grundlagsutredningen i anslutning till Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (Romstadgan). I betänkandet konstaterade kommittén att Romstadgan har varit bindande för Sverige sedan 2001 och att regeringsformen bör anpassas till de krav som följer av Sveriges åtaganden enligt Romstadgan (s. 610 f.). Enligt kommittén borde en ny bestämmelse införas i regeringsformen som markerar att regeringsformens regler om åtal och immunitet för riksdagsledamöter, statschefen, statsråd och ledamöter i Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen inte utgör hinder mot att Sveriges åtaganden med anledning av Romstadgan uppfylls. Den nya bestämmelsen borde också ta sikte på åtaganden i förhållande till andra mellanfolkliga brottmålsdomstolar. Grundlagsutredningens förslag i denna del delades av regeringen och riksdagen (prop. 2009/10:80, bet. 2009/10:KU19 och bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21).

Tidigare behandling i utskottet

Motioner om upphävande av åtalsimmunitet för statschefen avstyrktes av utskottet i förenklad ordning våren 2005 och våren 2006 (bet. 2004/05:KU13 och bet. 2005/06:KU15). I denna del hänvisade utskottet till betänkande 2003/04:KU9.

Våren 2004 avslög utskottet ett motionsyrkande om att statschefen inte längre bör åtnjuta immunitet (bet. 2003/04:KU9). Utskottet såg inget skäl att förorda en ändring av den gällande ordningen (s. 26).

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser inte någon anledning att avvika från de bedömningar som utskottet tidigare gjort. I denna del noterar även utskottet att Grundlagsutredningen i anslutning till Romstadgan behandlade bl.a. bestämmelsen om åtalsimmunitet för statschefen. Grundlagsutredningens arbete i denna del resulterade i en ny bestämmelse i regeringsformen som innebär att regeln om immunitet för statschefen inte hindrar att Sverige uppfyller sina åtaganden i förhållande till Internationella brottsmålsdomstolen i Haag eller andra mellanfolkliga domstolar. Motionen 2011/12:K314 (V) yrkande 3 avstyrks således.

Medlemskapet i Europeiska unionen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår tre motioner om medlemskapet i Europeiska unionen.

Jämför reservation 3 (SD).

Motionerna

Kent Ekeröth och Björn Söder (båda SD) begär i motion 2011/12:K207 att bestämmelsen i regeringsformen om att Sverige är medlem i Europeiska unionen (EU) upphävs. De anför bl.a. att denna bestämmelse står i direkt konflikt med portalparagrafen i regeringsformen om att all offentlig makt i Sverige utgår från folket.

I motion 2011/12:Fi242 yrkande 14 begär Jimmie Åkesson m.fl. (SD) ett tillkännagivande till regeringen om att Sverige snarast möjligt bör inleda förhandlingar om ett omedelbart svenskt utträde ur EU och att Sverige i fortsättningen endast ska vara medlem i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Även Julia Kronlid m.fl. (SD) begär i motion 2011/12:K383 ett tillkännagivande till regeringen om att Sverige

omgående bör omförhandla sitt nuvarande medlemskap i EU till att enbart omfatta EES-avtalet. Motionärerna anför bl.a. att Lissabonfördraget¹ medfört att möjligheten för en enskild medlemsstat att ansvara för sin inhemska politik har minskat och att detta innebär en grov kränkning av det svenska självbestämmandet. Lissabonfördraget strider enligt motionärerna mot svensk grundlag och principen om att all offentlig makt utgår från folket.

Gällande ordning

Sverige anslöt sig den 1 januari 1995 till EU. Samma dag trädde lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen i kraft. Genom lagen införlivas unionsrätten i svensk rätt.

Samarbetet i EU regleras genom ett antal fördrag som har antagits och ändrats allteftersom samarbetet har utvecklats. Fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) innehåller övergripande bestämmelser för unionen. EU-fördraget i sin nuvarande form började gälla den 1 december 2009 när Lissabonfördraget trädde i kraft. Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) kompletterar EU-fördraget med mer detaljerade bestämmelser.

Samarbetet inom EU bygger på att medlemsstaterna genom fördragen har tilldelat EU befogenheter att uppnå gemensamma mål. Principen om tilldelade befogenheter ska styra avgränsningen av EU:s befogenheter (artikel 5.1 i EU-fördraget). Det finns tre huvudsakliga typer av befogenhetsfördelning mellan EU och medlemsstaterna.

- Områden där EU har exklusiva befogenheter.
- Områden där EU och medlemsstaterna delar befogenheter.
- Områden där EU endast har befogenheter att vidta åtgärder för att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder.

Varje befogenhet som inte har tilldelats EU i fördragen tillhör medlemsstaterna (artiklarna 4 och 5.2 i EU-fördraget). Utövandet av befogenheterna ska styras av principerna om subsidiaritet och proportionalitet (artikel 5.1 i EU-fördraget).

Av 1 kap. 10 § regeringsformen framgår att Sverige är medlem i EU.

Enligt 10 kap. 6 § första stycket regeringsformen kan riksdagen inom ramen för samarbetet i EU överlåta beslutanderätt som inte rör principerna för statsskicket. Sådan överlåtelse förutsätter att fri- och rättighetskyddet inom det samarbetsområde till vilket överlåtelsen sker motsvarar det som ges i regeringsformen och i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Av andra stycket följer att riksdagen kan besluta om sådan överlåtelse, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter rös-

¹ Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (Lissabonfördraget).

tar för det. Riksdagens beslut kan också fattas i den ordning som gäller för stiftande av grundlag. Överlåtelsen kan beslutas först efter riksdagens godkännande av överenskommelsen enligt 10 kap. 3 § regeringsformen.

Tidigare utredningar m.m.

Inför anslutningen till EU diskuterades hur medlemskapet och dess konsekvenser borde komma till uttryck i regeringsformen. Frågan behandlades av Grundlagsutredningen inför EG (SOU 1993:14). Enligt utredningen fanns det två möjliga sätt att låta medlemskapet komma till uttryck i regeringsformen. Antingen fick medlemskapets konsekvenser framgå av var och en av de berörda bestämmelserna eller så skulle en allmän regel om medlemskapet finnas som lämnade utrymme åt medlemskapets rättsliga följder. Utredningen valde att föreslå att en allmän bestämmelse om medlemskapet skulle införas i regeringsformen. Någon allmän bestämmelse om EU-medlemskapet kom dock inte att införas. I regeringsformen avspeglades i stället EU-medlemskapet i fyra bestämmelser.

Frågan om en allmän bestämmelse om EU-medlemskapet behandlades även av Grundlagsutredningen (SOU 2008:125) och enligt kommittén borde en ny bestämmelse införas i 1 kap. regeringsformen i vilken det anges att Sverige är medlem i EU (s. 496). Som skäl för förslaget anföres bl.a. följande (s. 497 f.).

Vårt medlemskap i EU är det internationella samarbete som har störst direkt påverkan på det svenska samhället, något som bl.a. kommer till uttryck genom den omfattande överlåtelse som har skett av svensk beslutanderätt från riksdag och regering till EU:s institutioner. En stor andel av de bestämmelser som svenska medborgare har att följa har numera sin grund i regler meddelade på EU-nivå och inte enligt regeringsformens bestämmelser om normgivning. De grundläggande bestämmelserna meddelas i dessa fall inte av riksdag eller regering utan av organ på EU-nivå. Gemenskapsrätten har på dessa områden företräd framför konkurrerande nationella bestämmelser, däribland i princip även regeringsformen och våra andra grundlagar. Den slutliga uttolkningen av sådana bestämmelser görs av EG-domstolen och inte av de domstolar som i regeringsformen utpekats som högsta dömande instanser, dvs. Högsta domstolen och Regeringsrätten.

På de områden som berörs av en överlåtelse kan Sverige inte längre på egen hand ingå internationella överenskommelser med andra stater eller med internationella organisationer. På samarbetsområden som inte förutsätter överlåtelse av beslutanderätt – något som i princip gäller vid polissamarbete och på straffrättens område samt inom utrikes- och säkerhetspolitiken – har samarbetet formellt inte samma påtagliga inverkan på det svenska rättssystemet. I realiteten innebär dock även dessa samarbetsformer långtgående politiska och juridiska bindningar för Sverige.

Som har framgått ovan var en grundtanke vid införandet av regeringsformen att denna borde spegla de faktiska politiska förhållandena i landet. På EU-området kan regeringsformen knappast anses leva upp till denna målsättning. Hänvisningarna till EU sker i fyra spridda och mer funktionellt inriktade bestämmelser. Medlemskapet går bara att indirekt utläsa ur dessa. Vi menar att EU-medlemskapet tydligt bör

framgå för den som tar del av regeringsformen. Att Sverige är medlem i EU bör därför anges redan i 1 kap. om statskicketets grunder. Där-
emot finns det inte anledning att låta medlemskapets konsekvenser framgå av var och en av de bestämmelser i regeringsformen som på olika sätt påverkas.

Det kan – vilket berördes av Grundlagsutredningen inför EG (SOU 1993:14 s. 92 f.) – hävdas att ett inskrivande av medlemskapet i grundlag skulle kunna begränsa Sveriges konstitutionella handlingsfrihet om landet snabbt vill lämna EU. Att i en sådan situation återta den beslutanderätt som har överlämnats till EU skulle formellt kunna kräva att regeringsformen först ändras så att medlemskapet inte längre grundlags-skyddas (jfr prop. 1964:140 s. 132). Vi menar dock att det inte längre är rimligt att låta den typen av överväganden styra utformningen av regeringsformen i detta hänseende. Det realistiska är att ett svenskt eventuellt utträde ur EU skulle ske stegvis och efter grundliga överväganden som även innefattar nödvändiga ändringar av regeringsformen.

Tidigare behandling i utskott

Våren 2010 behandlade konstitutionsutskottet regeringens proposition 2009/10:80 En reformerad grundlag (bet. 2009/10:KU19). Utskottet delade regeringens bedömning att Sveriges medlemskap i EU har så långtgående effekter på det svenska samhället att det bör flyttas fram i regeringsformens inledande kapitel (s. 50).

Hösten 2008 behandlade utrikesutskottet regeringens proposition 2007/08:168 Lissabonfördraget (bet. 2008/09:UU8). Konstitutionsutskottet yttrade sig i ärendet (2008/09:KU3y). Enligt utrikesutskottet kan ett godkännande av Lissabonfördraget samt de protokoll som har förtecknats i slutakten till fördraget ske i enlighet med gällande grundlagsreglering. Vidare anförde utskottet att den överlåtelse av beslutanderätt som Lissabonfördraget förutsätter inte heller är av sådan karaktär att den strider mot regeringsformens bestämmelser om riksdagens godkännande av internationella överenskom-
melse. I anslutning till propositionen behandlades några motionsyrkanden om folkomröstning om Lissabonfördraget. I denna del konstaterade utskottet att när det gäller den svenska ratifikationsprocessen har riksdagen tidigare tagit ställning för att inte genomföra en folkomröstning, senast med anledning av utskottets betänkande 2007/08:UU10 (rskr. 2007/08:176). Utskottet anförde vidare att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick. Enligt utskottet är riksdagen väl skickad att ta ställning i frågor som nya fördrag och fördrags-
ändringar kan ge upphov till. Tidigare fördragsändringar efter Sveriges medlemskap i EU har också varit föremål för ställningstagande i riksdagen (bet. 1997/98:UU13, rskr. 1997/98:197, bet. 2001/02:KUU1, rskr. 2001/02:92). Enligt utskottets mening fanns det inte anledning att i det aktuella fallet göra på något annat sätt, och utskottet avstyrkte därför motionsyrkan-
dena.

Utskottets ställningstagande

Av regeringsformen följer att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick.

Nyligen infördes en bestämmelse i regeringsformen i vilken det anges att Sverige är medlem i EU. I samband med behandlingen av regeringens förslag i denna del uttalade också utskottet att Sveriges medlemskap i EU har så långtgående effekter på det svenska samhället att det bör flyttas fram i regeringsformens inledande kapitel. Med anledning av det sagda avstyrker utskottet motion 2011/12:K207 (SD).

Utskottet finner inte skäl att förorda en översyn av frågan om Sveriges medlemskap i EU och avstyrker därför motionerna 2011/12:K383 (SD) och 2011/12:Fi242 (SD) yrkande 14.

Minskning av antalet riksdagsledamöter

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår fem motioner om att minska antalet riksdagsledamöter.

Jämför reservation 4 (SD).

Motionerna

Yrkanden om att minska antalet riksdagsledamöter framställs av Hans Wallmark (M) i motion 2010/11:K260, Jenny Petersson (M) i motion 2011/12:K266, Magdalena Andersson (M) i motion 2011/12:K279, Fredrik Schulte (M) i motion 2011/12:K360 och Erik Almquist (SD) i motion 2011/12:K370 i denna del. Som skäl anförs i motionerna bl.a. att effektiviteten i riksdagens arbete skulle påverkas positivt av en sådan förändring samt att det skulle minska administrationen och kostnaderna och även ge de invalda ledamöterna ett större helhetsinflytande och ansvar. Andra skäl som framförs är att antalet ledamöter i riksdagen är – vid en jämförelse med andra länder – stort i förhållande till landets folkmängd, att en stor del av riksdagsledamöterna är okända för väljarna, att den tekniska utvecklingen gör att väljarna i dag lätt kan nå de folkvalda oberoende av geografiskt avstånd och att ett minskat antal ledamöter skulle innebära högre igenkännlighet bland väljarna.

Gällande ordning

Av 3 kap. 2 § regeringsformen följer att riksdagen består av en kammare med 349 ledamöter och att det ska finnas ersättare för ledamöterna. Det relativt stora ledamotsantalet motiverades när det infördes av en ängslan för att ett lägre ledamotsantal kunde medföra att glesbygden fick för få

ledamöter (Erik Holmberg m.fl., Grundlagarna, 2 uppl., 2006, s. 210). Dessutom ansågs de många ledamöterna ge bättre garantier för att varje stort politiskt parti blev representerat i varje valkrets.

Tidigare utredningar m.m.

Sedan enkammarssystemet inrättades har några större förändringar i valsystemet inte skett. Bland gjorda förändringar kan dock nämnas att antalet ledamöter i riksdagen har minskat med en ledamot. Det främsta motivet till minskningen var att man så långt möjligt ville undvika lika röstetal vid omröstning (SOU 1972:15 s. 124).

Frågan om antalet ledamöter i riksdagen var emellertid redan vid enkammarreformen föremål för delade uppfattningar och har fortsatt att vara det. Författningsutredningen (SOU 1963:17) föreslog med hänvisning till andra jämförbara länder att antalet ledamöter skulle reduceras till 290, medan Grundlagberedningen (SOU 1967:26) föreslog 350 ledamöter. Som skäl därför angavs glesbygdens möjligheter till representation och att 350 ledamöter gav bättre garantier för att alla stora partier blev representerade i varje valkrets. Beredningens minoritet hade föreslagit 300 ledamöter med hänvisning till att riksdagens arbetsduglighet krävde ett lägre ledamotsantal.

Tanken på en sänkning av ledamotsantalet aktualiserades på nytt inom Grundlagberedningen (SOU 1970:17) i samband med beredningens diskussioner om att införa ett ersättersystem. Beredningens majoritet ansåg dock att det angelägna i en nära och levande kontakt mellan väljare och valda inbjöd till försiktighet inför tanken att minska ledamotsantalet. Beredningen ansåg också att det inte fanns anledning att koppla samman ersätтарfrågan med den större frågan om det lämpliga antalet riksdagsledamöter. Den ståndpunkten delades också av regeringen och riksdagen (prop. 1972:66, bet. 1972:KU30).

Den parlamentariskt sammansatta kommittén Grundlagsutredningen arbetade under åren 2004–2008 med en samlad översyn av regeringsformen (dir. 2004:96). Kommitténs betänkande En reformerad grundlag (SOU 2008:125) är resultatet av en överenskommelse som träffats mellan företrädare för samtliga riksdagspartier som enats om att inte lämna några reservationer eller särskilda yttranden.

Grundlagsutredningen övervägde bl.a. frågor om valkretsindelningen vid val till riksdagen, personvalets utformning, proportionaliteten i valsystemet, riksdagens storlek, riksdags- och kommunalvalens tidsmässiga förhållande till varandra, mandatperiodens längd, frågor om extra val och om ålder för rösträtt och valbarhet. Enligt kommittén borde huvuddragen i valsystemet inte ändras. Denna uppfattning delades av regeringen och riksdagen (prop. 2009/10:80, bet. 2009/10:KU19 och bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21). När det gäller frågan om riksdagens storlek var kommitténs bedömning att antalet ledamöter i riksdagen inte borde minska (s. 171). I denna del anförde kommittén att en minskning av antalet ledamöter skulle

kunna medföra svårigheter att behålla en rimlig representation från olika delar av landet och därmed minska möjligheterna till kontakt mellan väljare och valda. Frågan om riksdagens storlek är dock enligt kommittén relevant även utifrån andra utgångspunkter och har diskuterats bl.a. i ljuset av antalet riksdagsledamöter i förhållande till andra jämförbara länder. Kommittén föreslog inte någon förändring.

Tidigare behandling i utskottet

Motioner om att minska av antalet riksdagsledamöter har avstyrkts vid tidigare behandlingar i utskottet, senast våren 2010 då två motionsyrkanden avstyrktes med hänvisning till utskottets tidigare bedömning (bet. 2009/10: KU27).

I betänkande 2008/09:KU9 avstyrkte utskottet några motioner om att minska antalet riksdagsledamöter med hänvisning bl.a. till Grundlagsutredningens arbete (bet. 2008/09:KU9).

Dessförinnan avstyrkte konstitutionsutskottet flera gånger motioner med samma innehåll. Under riksmötena 2003/04 och 2001/02 (bet. 2003/04: KU9, bet. 2001/02:KU13) vidhöll utskottet sin tidigare bedömning, som var att en – mer än helt marginell – minskning av antalet ledamöter skulle medföra svårigheter att behålla såväl en rimlig partirepresentation som en representation över huvud taget från olika delar av landet. Ett minskat antal ledamöter skulle enligt utskottet göra det ännu svårare för framför allt ledamöterna från de mindre partierna att tillfredsställa önskemål om deltagande i sammankomster och andra aktiviteter i valkretsarna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser inte anledning att avvika från de bedömningar som utskottet tidigare gjort. I denna del noterar utskottet att även Grundlagsutredningen gjort bedömningen att antalet ledamöter i riksdagen inte bör minska. Motionerna 2010/11:K260 (M), 2011/12:K266 (M), 2011/12:K279 (M), 2011/12:K360 (M) och 2011/12:K370 (SD) i denna del avstyrks således.

Behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår tre motioner om ytterligare behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen.

Jämför reservation 5 (SD).

Motionerna

I motion 2011/12:K374 begär Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD) att vallagen (2005:837) ska ändras så att endast personer med enbart svenskt medborgarskap ska kunna vara valbara till riksdagen som ledamöter. De anför bl.a. att det kan uppstå intressekonflikter för de riksdagsledamöter som har två eller flera medborgarskap. Samma motionärer föreslår i motion 2011/12:K375 att grundlagen ändras så att endast personer som enbart innehaft svenskt medborgarskap under minst fyra år kan utses till statsråd.

I motion 2011/12:K390 yrkande 2 begär David Lång och Mikael Jansson (båda SD) att endast den som innehaft svenskt medborgarskap i minst tio år ska kunna utses till statsråd eller vara valbar till riksdagen som ledamot eller ersättare. De anför bl.a. att betydelsen av att vara svensk medborgare urholkas successivt. För att assimilation ska vara möjligt måste enligt motionärerna ett svenskt medborgarskap vara något som förtjänas under lång tid och dessutom innebär vissa exklusiva rättigheter.

Gällande ordning

I 3 kap. 4 § andra stycket regeringsformen föreskrivs att endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot. Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år (3 kap. 4 § första stycket regeringsformen). Några andra begränsningar i form av valbarhets- och behörighetsvillkor för en riksdagsledamot eller ersättare finns inte.

Enligt 6 kap. 2 § regeringsformen ska ett statsråd vara svensk medborgare. Av paragrafen följer vidare att ett statsråd inte får inneha någon anställning. Han eller hon får inte heller inneha något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för honom eller henne.

Tidigare utredningar m.m.

1809 års regeringsform uppställde behörighetskrav för statsråd. De skulle vara svenska medborgare sedan födelsen samt ”kunniga, erfarna, redliga och allmänt aktade”. Det fanns också ett förbud för nära släktingar att samtidigt vara statsråd. I övrigt gällde som huvudregel svenskt medborgarskap för tillträde till statlig tjänst eller befattning.

I och med den nuvarande regeringsformen begränsades behörighetskraven för statsråd till ett krav på svenskt medborgarskap sedan minst tio år. Kravet på tio år motiverades främst med faran för påtryckningar i ett spänt läge (prop. 1973:90 s. 283). Däremot ansågs det inte längre nödvändigt att hålla fast vid kravet om svenskt medborgarskap alltsedan födelsen.

Kravet på att ett statsråd ska ha varit svensk medborgare i tio år utredes även av Kommittén om medborgarskap i betänkandet Medborgarskapskrav i svensk lagstiftning (SOU 2000:106). En majoritet ansåg (s. 337) att kravet på tio års medborgarskap för statsråd var sakligt motiverat. Med hänsyn till rikets säkerhet och förhållandet till andra stater var det enligt kommittén ett oeftergivligt krav att endast svenska medborgare skulle få ha befattning som statsråd, och den särskilda kvalifikationstiden borde behållas, eftersom den borgade för att statsråden var tillräckligt förtroagna med allmänna och mer långsiktiga frågor som rörde det svenska samhällets grundläggande struktur och värderingar. Faran för påtryckningar i ett spänt läge torde enligt utredningen vara något mindre för den som varit svensk medborgare en längre tid innan han eller hon utses till statsråd.

Som redovisats tidigare arbetade den parlamentariskt sammansatta kommittén Grundlagsutredningen under åren 2004–2008 med en samlad översyn av regeringsformen. Kommittén övervägde bl.a. regeringsformens krav på medborgarskap för vissa anställningar. Kommittén konstaterade inledningsvis att utvecklingen när det gäller frågan om medborgarskap för vissa befattningar har gått i riktning mot att begränsa de rättsliga skillnaderna mellan de som är svenska medborgare och den övriga befolkningen (SOU 2008:125 s. 582). I stället för medborgarskapet har bosättningen fått en ökad betydelse för lika rättigheter och skyldigheter. En inte obetydlig roll i denna utveckling torde enligt kommittén det svenska medlemskapet i EU ha spelat. Enligt kommittén ska mot skälen för svenskt medborgarskap i tio år för statsråd ställas den utveckling rörande synen på medborgarskap som bl.a. kommer till uttryck i Europeiska konventionen om medborgarskap (s. 585). Ett lands medborgarskapsregler ska enligt konventionen som huvudregel inte göra åtskillnad mellan landets medborgare. Med hänsyn till detta och då gällande behörighetskrav innebär en avvikelse från de principer som bär upp den svenska folkstyrelsen och parlamentarismen borde enligt kommittén den särskilda kvalifikationstiden för statsråd tas bort. Grundlagsutredningen föreslog därför att regeringsformens krav på att statsråd ska vara svenska medborgare sedan minst tio år skulle tas bort. Vidare föreslogs att regeringsformens krav på svenskt medborgarskap för vissa statliga anställningar och andra uppdrag skulle tas bort för andra än ordinarie domare, Justitiekanslern, Riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna. I den utsträckning som det finns skäl för sådana krav i övrigt ska dessa enligt kommittén tas in i lag eller i andra föreskrifter enligt grunder som anges i lag. Vidare föreslog kommittén att det skulle tas in en bestämmelse i riksdagsordningen om att endast den som är svensk medborgare får inneha uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen. Regeringen ställde sig bakom förslagen som därefter antogs av riksdagen (prop. 2009/10:80, bet. 2009/10:KU19 och bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21).

Tidigare behandling i utskottet

I samband med utskottets behandling av regeringens proposition En reformerad grundlag (prop. 2009/10:80) behandlades en motion om krav på medborgarskap för vissa anställningar och uppdrag (bet. 2009/10:KU19). Utskottet delade regeringens och Grundlagsutredningens bedömningar när det gäller begränsningar av regeringsformens krav på svenskt medborgarskap för vissa anställningar och uppdrag. Motionen avstyrktes då den ansågs tillgodosedd genom förslaget.

Våren 2007 avstyrkte konstitutionsutskottet med hänvisning till Grundlagsutredningens arbete en motion om att ta bort kravet på tio års medborgarskap för att bli statsråd (bet. 2006/07:KU11 s. 29).

Liknande motioner avstyrktes våren 2006 i förenklad ordning i betänkande 2005/06:KU15.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att förorda en översyn av frågan om ytterligare behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen. Utskottet vidhåller därmed sitt tidigare ställningstagande och avstyrker motionerna 2011/12:K374 (SD), 2011/12:K375 (SD) och 2011/12:K390 (SD) yrkande 2.

Byte av partitillhörighet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår två motioner om ökat partiinflytande när en förtroendevald under en pågående mandatperiod byter partitillhörighet eller blir s.k. politisk vilde.

Motionerna

Adnan Dibrani (S) begär i motion 2010/11:K330 och motion 2011/12:K323 en ändring av vallagen i syfte att ge partierna ett avgörande inflytande när det gäller avsägelse av ett politiskt förtroendeuppdrag i fullmäktige och riksdagen när en person byter parti eller blir politisk vilde under en mandatperiod. Motionären ger exempel på hur en fullmäktigledamots byte av partitillhörighet har påverkat majoritetsförhållandet i en kommun. Ett sådant agerande lurar de väljare som röstat på partiet och personen i fråga. I dag är det endast den valda personen som kan lämna sitt uppdrag genom att avsäga sig detta men enligt motionären bör partierna ha ett avgörande inflytande i dessa situationer. Regeringen bör därför lägga fram ett förslag till ändring av vallagen för att ge partierna denna beslutsakt.

Gällande ordning

De politiska partiernas verksamhet är i det närmaste helt oreglerad. Anledningen till detta är att principen om åsiktsbildningens frihet har ansetts motivera en stor varsamhet när det gäller att reglera partiernas verksamhet (se bl.a. SOU 2008:125 s. 209).

I regeringsformen finns dock en definition av begreppet parti. Med parti avses enligt 3 kap. 1 § tredje stycket regeringsformen varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning. Med detta partibegrepp godtas som parti varje sammanslutning eller väljargrupp vars namn förekommer på en valsedel även om den angivna väljargruppen inte har fått mer än en röst (SOU 2008:125 s. 209). Några krav på att sammanslutningen eller gruppen ska vara av en viss storlek eller att det måste finnas en verklig sammanhållning eller gemenskap ställs alltså inte. Det krävs inte heller att sammanslutningen eller väljargruppen styrs av någon bakomliggande ideologi.

Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val. Vid sådana val sker röstning på parti med möjlighet för väljarna att lämna särskild personröst (3 kap. 1 § första och andra stycket regeringsformen).

I 3 kap. 4 § andra stycket regeringsformen föreskrivs att endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot. Rösträtt vid val till riksdagen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt arton år (3 kap. 4 § första stycket regeringsformen).

Några andra begränsningar i form av valbarhets- och behörighetsvillkor för en riksdagsledamot eller ersättare finns inte. Partierna har fri rätt att nominera kandidater till sina listor.

Den fria nomineringsrätten har sedan länge varit en central princip i det svenska valsystemet. Enligt denna rätt – som bäst beskrivs som en funktion av frånvaron av flera olika regler – har väljarna möjlighet att kort tid före ett val bilda ett nytt parti. För att väljarna ska kunna rösta på det nya partiet ska det enligt vallagen finnas blanka valsedlar i varje röstningslokal på vilka väljarna kan skriva till partiets beteckning och dess kandidater. En blank valsedel utan tillskriven partibeteckning är ogiltig enligt vallagen.

I 2 kap. vallagen finns bestämmelser om registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater. Registrering av partibeteckning är dock frivillig. Genom registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater kan en partibeteckning få ett visst skydd i val. Skyddet innebär att någon förväxlingsbar partibeteckning inte får registreras. Registreringen innebär också ett skydd mot illojal användning av en partibeteckning vid val. Skyddet består i att sådana namn som skrivits till eller som inte avser någon av de kandidater som partiet anmält till valet ska anses obefintliga om de förekommer på valsedlar för partiet. Den fria nomineringsrätten gäller alltså för de partier som valt att inte anmäla några kandidater. Ordningen för

partiernas nominering av kandidater till de allmänna valen är inte reglerad. Det ger väljarna möjlighet att ta upp vilken partibeteckning och vilka kandidater de vill på valsedeln.

I 7 kap. riksdagsordningen finns bestämmelser om val inom riksdagen. Om inte riksdagen föreskriver annat, ska den som är vald av kammaren till ett uppdrag, för vilket det krävs ledamotskap av riksdagen, avgå från uppdraget, om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till riksdagens talman eller till statsråd (10 §). Vidare följer av 7 kap. 11 § andra stycket att den som innehar uppdrag som tillsätts genom val av riksdagen inte får undandra sig uppdraget utan att riksdagen medger det.

I kommunallagen (1991:900) finns bestämmelser om upphörande av uppdraget för ledamöter i fullmäktige och för ledamöter i en nämnd (4 kap. 7–10 a §§).

Tidigare utredningar m.m.

I grundlagspropositionen (1973:90 s. 160 f.) avvisades tanken på lagreglering av partiernas nomineringsförfarande. Frågan om införandet av någon form av offentlig kandidatur har dock väckts vid ett flertal tillfällen under återopande av att väljarna måste veta vilka partier som ställer upp i valet för att de ska kunna träffa ett rationellt partival. En sådan ordning skulle också, har det framhållits, innebära vissa fördelar i ordningshänseende. Exempelvis på det kommunala planet skulle man kunna komma till rätta med problemet med att mandat förblir obesatta, vilket emellanåt inträffar som en följd av att ett parti får många röster i en valkrets utan att ha några kandidater där.

Som redovisats tidigare arbetade den parlamentariskt sammansatta kommittén Grundlagsutredningen under åren 2004–2008 med en samlad översyn av regeringsformen. Kommittén föreslog bl.a. att det skulle införas bestämmelser i kommunallagen som ger möjlighet för fullmäktige att besluta om extra val till fullmäktige mellan ordinarie val. Syftet med förslaget är bl.a. att lösa ett låst politiskt läge i fullmäktige på grund av oklara eller instabila majoritetsförhållanden. Vidare övervägde kommittén om det borde införas inskränkningar i den fria nomineringsrätten genom krav på olika slag av offentliga valförberedelser som obligatoriska förhandsanmälningar men stannade för att inte föreslå några förändringar av gällande ordning (SOU 2008:125 s. 213 f.). Kommittén föreslog dock att en ny utredning borde ges i uppdrag att arbeta vidare med frågan. Regeringen anslöt sig till denna bedömning. I denna del anförde regeringen att behovet av förändringar av valsystemet i det aktuella hänseendet och sättet på vilket sådana lämpligen bör utformas kräver en ingående analys och noggranna avvägningar mellan motstående intressen (prop. 2009/10:80 s. 97). Regeringen förklarade vidare att den har för avsikt att tillsätta en utredning med uppdrag att överväga bl.a. denna fråga. Regeringen delade

dessutom Grundlagsutredningens förslag om extra val efter beslut av fullmäktige. Riksdagen antog regeringens lagförslag i denna del (bet. 2009/10:KU19 och bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21).

Regeringen har gett en parlamentariskt tillsatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av delar av valsystemet (dir. 2011:97). Kommittén ska bl.a. överväga om den fria nomineringsrätten bör inskränkas och om det bör införas krav på offentliga valförberedelser och föreslå de grundlagsändringar och övriga lagändringar som den finner motiverade. Uppdraget i denna del ska redovisas senast den 15 mars 2013.

Tidigare behandling i utskottet

Våren 2010 behandlade konstitutionsutskottet regeringens proposition 2009/10:80 En reformerad grundlag (bet. 2009/10:KU19). I samband med det behandlades en motion om partiernas inflytande vid partibyte. Utskottet konstaterade (s. 26) att förslaget om extra val till fullmäktige kan – i den mån det politiska läget har sin grund i att en ledamot bytt parti – vara en väg att undgå problem som kan uppkomma. Dock var utskottet inte berett att frångå sina tidigare bedömningar där utgångspunkten varit att varje ledamot bär sitt mandat med det ansvar mot väljarna som det innebär.

Våren 2008 och hösten 2009 avstyrktes motioner om partiernas inflytande vid partibyte efter beredning i förenklad form (bet. 2007/08:KU14 och bet. 2008/09:KU11).

Även våren 2007 avstyrkte utskottet en motion i frågan med hänvisning till att varje ledamot bär sitt mandat med det parlamentariska ansvar detta innebär. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom de begränsningar som föreslogs i detta avseende (bet. 2006/07:KU11 s. 26).

Under riksmötet 2001/02 behandlade konstitutionsutskottet en motion om partibytars rätt i förhållande till de uppdrag de innehar (bet. 2001/02:KU13). Utskottet instämde (s. 38) i vad som anfördes i motionen om att det kan uppkomma problem i den politiska beslutsprocessen om politiskt förtroendevalda under en pågående mandatperiod byter parti och ändå behåller uppdrag som det varit partigruppernas sak att besätta. Denna problembild kunde enligt utskottet visserligen vara intressant att belysa. Utskottet såg dock stora svårigheter med att genom någon form av reglering finna en lösning på problemet. En sådan reglering skulle ovillkorligen innebära ingrepp i de grundläggande principer som det rådande valsystemet bygger på. Enligt utskottets mening borde ordningen alltså vara den att frågan om vem som ska inneha den typ av uppdrag som nu var aktuellt är upp till respektive partigrupp, och eventuella personförändringar löses internt inom gruppen. Utskottet framhöll att en utgångspunkt i detta sammanhang är att varje enskild ledamot bär sitt mandat med det parlamentariska ansvar det innebär. Mot denna bakgrund var utskottet inte berett att föreslå

att riksdagen skulle vidta någon åtgärd med anledning av vad som anfördes i motionen och avstyrkte den därför. Utskottet vidhöll våren 2004 detta ställningstagande (bet. 2003/04:KU9 s. 20).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sina tidigare ställningstaganden om mandatets innebörd och avstyrker motionerna 2010/11:K330 (S) och 2011/12:K323 (S).

Tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår ett motionsyrkande om tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän.

Jämför reservation 6 (MP).

Motionen

I motion 2011/12:K293 yrkande 5 begär Peter Eriksson m.fl. (MP) ett tillkännagivande till regeringen om att utreda frågan om tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän efter det att de avslutat uppdragen. De anför bl.a. att det händer att ministrar, statssekreterare och andra höga tjänstemän direkt efter avslutade uppdrag övergår till den privata sektorn och att de på den nya arbetsplatsen arbetar med samma saker som tidigare. Dessa byten kan många gånger vara av godo men kan också leda till förtroendeproblem hos allmänheten. Enligt motionärerna bör det utredas hur en tidskarantän ska kunna se ut eller hur andra åtgärder ska kunna vidtas, som förhindrar att uppgifter och kunskaper som är väsentliga för det allmänna inte lämnas ut till privata – eventuellt motstående – intressen.

Gällande ordning

Enligt 6 kap. 2 § andra stycket regeringsformen får statsråd inte inneha någon anställning. Han eller hon får inte heller inneha något uppdrag eller utöva någon verksamhet som kan rubba förtroendet för honom eller henne. Regeringsformens förbud mot att utöva vissa uppdrag gäller endast den som är statsråd, inte ett f.d. statsråd.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) innehåller bl.a. bestämmelser om tystnadsplikt i det allmänna verksamheten. Bestämmelserna avser förbud att röja uppgift vare sig detta sker muntligen, genom utlämnande av allmän handling eller på något annat sätt (1 kap. 1 § andra stycket). Förbud att röja eller utnyttja sekretessbelagd uppgift gäller för den som deltar i eller har deltagit i myndighetens verksamhet och därvid fått kännedom om uppgiften (2 kap. 1 §). En befattningshavare är skyldig att iaktta

sekretess också sedan han eller hon lämnat sin befattning. Detta gäller givetvis oavsett om vederbörande avgår med pension eller övergår till någon annan allmän eller enskild tjänst. Enligt 20 kap. 3 § brottsbalken döms den som röjer uppgift, som han eller hon är pliktig att hemlighålla bl.a. enligt lag, eller som olovligen utnyttjar sådan hemlighet för brott mot tystnadsplikten till böter eller fängelse i högst ett år.

Vidare kan en person som röjer affärshemligheter eller annan sekretessbelagd information dömas för trolöshet mot huvudman, bestickning eller mutbrott (10 kap. 5 §, 17 kap. 7 § och 20 kap. 2 § brottsbalken).²

Enligt 2 § lagen (2005:377) om straff för marknadsmissbruk vid handel med finansiella instrument döms den som får insiderinformation och som för egen eller någon annans räkning, genom handel på värdepappersmarknaden, förvärvar eller avyttrar sådana finansiella instrument som informationen rör för insiderbrott till fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som får insiderinformation och som med råd eller på annat sådant sätt föranleder någon annan att förvärva eller avyttra finansiella instrument som informationen rör genom handel på värdepappersmarknaden. Den som uppsåtligen röjer information som han eller hon inser eller borde inse är insiderinformation döms, utom i de fall då röjandet sker som ett normalt led i fullgörande av tjänst, verksamhet eller åliggande, för obehörigt röjande av insiderinformation till böter eller fängelse i högst ett år (7 §).

Interpellation och interpellationsdebatt

Hans Linde (V) ställde i en interpellation frågan om statsministern avser ”att ta något initiativ i riktning av att införa nya karensregler för övergång från näringslivet till statsrådsuppdraget eller vice versa” (interpellation 2011/12:32). Interpellationen besvarades den 8 november 2011 av justitieminister Beatrice Ask som uppgav att en eventuell regel om tidskarantän skulle motiveras med samma syfte som de nuvarande bestämmelserna om jäv; dvs. att garantera att regeringsformens objektivitetsprincip följs (prot. 2011/12:27 9 §). Regler om tidskarantän skulle alltså enligt justitieministern inte ha något självständigt syfte utan i stället närmast tjäna som komplettering till nämnda bestämmelser om jäv. Enligt justitieministern fungerar dock den nuvarande ordningen bra, och det finns därför ingen anledning att överväga några initiativ i fråga om nya regler om tidskarantän.

Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi

Eva Lindström och Niklas Bruun har skrivit rapporten Svängdörr i staten – en ESO-rapport om när politiker och tjänstemän byter sida (Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2012:1).³ Syftet med rappor-

² Den 15 mars 2012 beslutade regeringen att överlämna proposition 2011/12:79 En reformerad mutbrottslagstiftning till riksdagen. Propositionen innehåller förslag som syftar till att åstadkomma en tydligare och mer ändamålsenlig mutbrottslagstiftning.

³ Eva Lindström har tidigare varit riksrevisor och Niklas Bruun är professor i juridik vid Svenska Handelshögskolan i Helsingfors.

ten är att synliggöra risken för intressekonflikter i samband med befattningshavares övergång mellan offentlig och privat sektor (s. 9). Enligt författarna är utbytet mellan det offentliga och näringslivet i många delar positivt men utbytet kan också leda till intressekonflikter. I rapporten pekas också på att Sverige har fått kritik från Europarådets organ för korruptionsövervakning och rekommenderats att införa regler eller riktlinjer för att undvika intressekonflikter när offentliganställda övergår till den privata sektorn. Enligt författarna har regeringen bl.a. framhållit att Sverige har en lång tradition av att uppmuntra en flexibel arbetsmarknad och att den nuvarande lagstiftningen är tillräcklig. I rapporten konstaterar författarna att även om rörligheten mellan sektorer i Sverige generellt inte leder till några omfattande problem så finns det risker för intressekonflikter som motiverar restriktioner för ett avgränsat antal befattningar och positioner. De föreslår därför bl.a. en generell möjlighet att utlösa en ettårig karantän för statsråd, statssekreterare, generaldirektörer och motsvarande.

Tidigare behandling i utskottet

Utskottet har tidigare behandlat frågan om tidskarantän för bl.a. statsråd såväl inom ramen för sin granskning som i samband med motionsberedning.

Våren 2010 avstyrkte utskottet en motion om att införa karantänsregler för statsråd och högre tjänstemän i Regeringskansliet efter beredning i förenklad ordning (bet. 2009/10:KU27).

Även våren 2009 avstyrkte utskottet med hänvisning till tidigare ställningstagande två motioner om tidskarantän för statsråd (bet. 2008/09:KU15). Enligt utskottet ger befintlig lagstiftning ett gott skydd för statens intressen när verksamhet i staten lämnas för tjänstgöring inom t.ex. näringslivet, men det kan inte bortses från att ett statsrådsuppdrag kan lämnas för en tjänst eller ett uppdrag som skulle kunna rubba allmänhetens förtroende för att ett f.d. statsråd utövat sitt statsrådsuppdrag helt utan hänsyn till kommande anställnings- eller uppdragsmöjligheter eller för att det f.d. statsrådet i sin nya anställning eller i sitt nya uppdrag inte får särskilda fördelar i kontakterna med företrädare för staten (s. 42). Mot den bakgrunden kunde det enligt utskottet finnas skäl för regeringen att pröva t.ex. möjligheten att införa en tidskarantän. Något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna framstod dock enligt utskottet inte som nödvändigt.

Våren 2007 avstyrkte utskottet en motion i ämnet (bet. 2006/07:KU11 s. 29). I sitt ställningstagande upprepade utskottet vad det tidigare anfört, nämligen att det kunde finnas anledning för regeringen att pröva möjligheterna att införa regler om tidskarantän för statsråd men att något initiativ från riksdagens sida med anledning av den behandlade motionen inte framstod som nödvändigt.

Även våren 2006 avstyrktes en liknande motion i förenklad ordning i betänkande 2005/06:KU15.

I betänkande 2004/05:KU23 avstyrktes en motion om tidskarantän för statsråd. Enligt uppgift från Statsrådsberedningen hade det inte inom Regeringskansliet utarbetats några regler eller rutiner rörande karantän för statsråd. Vidare hade utskottet fått informationen att det, såvitt känt, inte heller pågick något arbete av det slaget inom Regeringskansliet. Utskottet ville därför på nytt markera att det kunde finnas anledning för regeringen att pröva möjligheterna att vidta lämpliga åtgärder i sammanhanget, t.ex. genom att införa en tidskarantän. Något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionen framstod dock inte som nödvändigt.

Våren 2003 granskade utskottet bl.a. statsministerns roll när det gällde f.d. näringsminister Björn Rosengrens uppdrag åt Stenbecksfären (bet. 2002/03:KU30 s. 119 ff.). Utskottet gjorde då en genomgång av förhållandena i vissa andra länder och fann att det saknades anledning att rikta någon kritik mot statsministern när det gäller Björn Rosengrens uppdrag för Stenbecksfären. Vidare konstaterade utskottet att det inte finns förutsättningar för statsministern att hindra att ett statsråd som lämnar regeringen tar ett nytt uppdrag t.ex. inom näringslivet. Utskottet ansåg i princip att det i både offentlig och privat verksamhet är av godo med erfarenhet från samhällets skilda sektorer. Dåvarande sekretesslagens och insiderlagens regler med det straffansvar som reglerna innebar gav enligt utskottet ett gott skydd för statens intressen när verksamhet i staten lämnas för tjänstgöring t.ex. inom näringslivet. Enligt utskottet kunde det dock inte bortses från att ett statsrådsuppdrag kan lämnas för en tjänst eller ett uppdrag som skulle kunna rubba allmänhetens förtroende för att ett f.d. statsråd utövat sitt statsrådsuppdrag helt utan hänsyn till kommande anställnings- eller uppdragsmöjligheter eller för att det f.d. statsrådet i sin nya anställning eller i sitt nya uppdrag inte får särskilda fördelar i kontakterna med företrädare för staten. Det kunde därför finnas anledning för regeringen att pröva t.ex. möjligheten att införa en tidskarantän. Granskningen ledde inte till något annat uttalande från utskottets sida.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser inte någon anledning att avvika från den bedömning som utskottet tidigare gjort och avstyrker därför motion 2011/12:K293 (MP) yrkande 5.

Den offentliga äganderätten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår tre motioner om att stärka den offentliga äganderätten.

Motionerna

Bo Bernhardsson och Anders Karlsson (båda S) begär i motion 2010/11:K233 och motion 2011/12:K392 att den offentliga äganderätten stärks. I motion 2010/11:K367 av Hillevi Larsson (S) begärs att den offentliga äganderätten ska grundlagsfästas. Motionärerna anser bl.a. att det är otillfredsställande att en liten politisk majoritet kan sälja ut gemensam egendom, ett gemensamt kapital som byggts upp under årtionden och i många fall spelat stor roll för att bära upp en solidarisk och jämlikhetsinriktad samhällsmodell.

Gällande ordning

Enligt 9 kap. 8 § första stycket regeringsformen förvaltar och förfogar regeringen över statens tillgångar, om de inte avser riksdagens myndigheter eller i lag har avsatts till särskild förvaltning. Regeringen får inte utan att riksdagen har medgett det ta upp lån eller göra andra ekonomiska åtaganden för staten (9 kap. 8 § andra stycket regeringsformen).

Riksdagen beslutar om grunder för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar (9 kap. 9 § regeringsformen). Riksdagen kan också besluta att en åtgärd av ett visst slag inte får vidtas utan att riksdagen har medgett det. Villkor av olika slag som beslutats vid budgetregleringen (se 9 kap. 3 § regeringsformen) har även betydelse för dispositionen av den statliga egendomen. Regeringen måste vid dispositionen rätta sig efter vad som är föreskrivet i lag, liksom vad som följer av avtal som staten träffat eller andra förpliktelser. Enligt motiven får det anses följa av 9 kap. 9 § regeringsformen att egendom som har anskaffats för medel anvisade av riksdagen inte får disponeras på sätt som strider mot riksdagens anslagsbeslut (prop. 1973:90 s. 348). Vidare framhålls att bestämmelsen inte syftar till att ändra den praxis som innebär att egendom som har förvärvats enligt riksdagens beslut för att i framtiden vara statsegendom inte ansetts kunna säljas utan riksdagens hörande.

Tidigare behandling i utskottet

Våren 2010 avstyrkte utskottet en motion om ytterligare grundlagsskydd för den offentliga äganderätten (bet. 2009/10:KU19 s. 59). Utskottet, som konstaterade att Grundlagsutredningen inte berört frågan, var inte berett att förorda ytterligare grundlagsskydd för den offentliga äganderätten.

Frågan om grundlagsfästade av den offentliga äganderätten behandlades även av utskottet våren 2008 (bet. 2007/08:KU14 s. 18) då utskottet avstyrkte två motioner med hänvisning till att ämnet låg inom ramen för vad Grundlagsutredningen kunde komma att behandla. Utskottet redovisade gällande bestämmelser i 9 kap. regeringsformen och förarbetsuttalanden om att medel som anvisats av riksdagen inte får disponeras på ett sätt

som strider mot riksdagens anslagsbeslut och om att egendom som förvärvats enligt riksdagens beslut för att i framtiden vara statsegendom inte ansetts kunna säljas utan riksdagens hörande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande om den offentliga äganderätten och avstyrker motionerna 2010/11:K233 (S), 2010/11:K367 (S) och 2011/12:K392 (S).

Den kommunala revisionen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår fyra motioner om den kommunala revisionen.

Motionerna

Otto von Arnold (KD) begär i motion 2010/11:K342 och motion 2011/12:K345 ett tillkännagivande om att regeringen bör utreda hur en samlad revision av statsbidragen till kommunerna kan genomföras. Han anför bl.a. att vid sidan av skatteinkomsterna svarar statsbidragen för de största inkomsterna i kommuner och landsting. Det finns dock ingen övergripande kontrollfunktion som på ett oberoende sätt kan granska att de statliga medel som årligen tillskjuts kommunsektorn används på rätt sätt och i enlighet med folkviljans direktiv. Mot denna bakgrund bör enligt motionären en utredning tillsättas för att ta ställning till hur statsbidragen till kommunerna ska granskas och revision genomföras. Det bör övervägas hur en samlad statlig revision av de statliga bidragen till kommunerna kan genomföras, hur detta harmoniserar med det kommunala självstyret samt om Riksrevisionen bör få ett utökat mandat att granska kommunsektorn som en del av riksdagens kontrollmakt över budgetarbetet.

I motion 2011/12:K303 föreslår Lars Beckman (M) ett grundlagsskydd för den kommunala revisionen. Han anför bl.a. att den kommunala revisionen utgör ett lokalt förankrat demokratiskt kontrollinstrument med uppdrag att granska den verksamhet som bedrivs i kommuner och landsting samt att pröva ansvarstagandet. Den kommunala revisionen är i hög grad oberoende och granskar på fullmäktiges uppdrag och därmed indirekt också för medborgarnas räkning. Med sin granskning och prövning bidrar revisorerna till en effektiv verksamhet samt till att värna demokrati, mänskliga rättigheter och rättssäkerhet. Enligt motionären har den svenska modellen hög trovärdighet mot bakgrund av många års erfarenheter och vidtagna skärpningar i lagstiftningen. Den kommunala revisionen är dock – till skillnad från statens – inte införd i någon grundlagsbestämmelse. Med hänsyn

till vikten och betydelsen av att vi i vårt land slår vakt om den granskande delen av vårt kommunaldemokratiska system bör den kommunala revisionen få en status som gör att tillfälliga opinioner inte rubbar tilltron till systemets ändamålsenlighet. Riksdagen bör således ge regeringen till känna som sin mening behovet och önskvärheten av en grundlagsreglering av den kommunala sektorn.

Eva Flyborg (FP) begär i motion 2011/12:K365 att Riksrevisionen ska kunna ges möjlighet att agera även på kommunal och regional nivå när så begärs av en kommun.

Gällande ordning m.m.

Nuerna finns ett eget kapitel i regeringsformen om kommuner. Tidigare var bestämmelser som rör den kommunala självstyrelsen, den kommunala beskattningsrätten, beslutanderätten i kommunerna och den kommunala indelningen utspridda i regeringsformen. Dessa bestämmelser är nu samlade i 14 kap. regeringsformen. Dessutom har några nya bestämmelser tillkommit. Principen om kommunal självstyrelse har getts en tydligare markering i regeringsformen. I 14 kap. 2 § klargörs att principen gäller för all kommunal verksamhet. Enligt 14 kap. 3 § bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. I 14 kap. 5 § förtydligas att skatteutjämning mellan kommuner är möjlig.

I kommunallagen finns bestämmelser om den kommunala revisionen. Revisorernas uppdrag är att granska den kommunala verksamheten och att därvid särskilt pröva hur de av fullmäktige utsedda förtroendevalda har utfört sitt uppdrag (9 kap. 9 §). För varje mandatperiod ska fullmäktige utse minst fem revisorer (9 kap. 2 §).

I 4 kap. 6 a § finns vissa begränsningar när det gäller vem som är valbar som revisor. Bland annat är den som är ledamot eller ersättare i fullmäktige inte valbar som revisor inom den kommunen eller det landstinget.

Revisorerna ska varje år lämna en revisionsberättelse till fullmäktige. Berättelsen ska innehålla ett uttalande om ansvarsfrihet för de förtroendevalda i styrelsen, nämnder och fullmäktigeberedningar tillstyrks eller inte. De har också en möjlighet att rikta en motiverad anmärkning mot nämnder, fullmäktigeberedningar eller enskilda förtroendevalda (9 kap. 16 och 17 §§). Det är sedan fullmäktige som prövar frågan om ansvarsfrihet (4 kap. 10 §).

Varje revisor fullgör sitt uppdrag självständigt (9 kap. 7 §). Det innebär att en revisor kan anföra en egen mening i revisionsberättelsen eller lämna en egen revisionsberättelse.

Revisorernas granskningsuppgift omfattar all den verksamhet – undantaget myndighetsutövning mot enskild – som bedrivs inom nämndernas verksamhetsområden i den omfattning som följer av god revisionssed

(9 kap. 9 och 10 §§). De ska pröva om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig. Revisorerna ska vidare bedöma om resultatet i delårsrapporten och årsbokslutet är förenligt med de mål fullmäktige beslutat (9 kap. 9 a §).

Revisorerna ska i sin granskning biträdas av sakkunniga som de själva väljer och anlitar i den omfattning som behövs för att fullgöra granskningen enligt god revisionssed (9 kap. 8 §). De sakkunniga ska ha den insikt och erfarenhet av kommunal verksamhet som fordras för att kunna fullgöra uppdraget. De sakkunnigas rapporter ska fogas till revisionsberättelsen (9 kap. 16 §).

Tidigare utredningar m.m.

Grundlagsutredningen utredde även frågor om den kommunala demokratin. I denna del anförde kommittén bl.a. att den kommunala självstyrelsen har en central ställning i Sverige och att den utgör en viktig del av vårt demokratiska system (SOU 2008:125 s. 542). Enligt kommittén finns det anledning att ytterligare markera och tydliggöra kommunernas betydelse för det svenska samhällsskicket. Därför föreslog kommittén att kommunerna ska ges ett nytt särskilt kapitel i regeringsformen. Enligt kommittén borde ett sådant kapitel innehålla bestämmelser som är specifika för den kommunala sektorn och som redan är föremål för en reglering i regeringsformen, dvs. den kommunala självstyrelsen, den kommunala beskattningsrätten, beslutanderätten i kommunerna och den kommunala indelningen. Vidare borde det i kapitlet tas in nya bestämmelser om den kommunala självstyrelsen som en princip för all kommunal verksamhet och om avvägningen med en proportionalitetsprincip. Dessutom borde enligt kommittén en bestämmelse som förtydligar att skatteutjämning mellan kommuner är möjlig tas in i kapitlet. Grundlagskommittén delade dock inte Självstyrelsekommitténs förslag (se SOU 1996:129) om att även bestämmelser om valsystemet och om den kommunala rösträtten borde tas in i ett eget kapitel i regeringsformen (s. 542). Regeringen ställde sig bakom Grundlagsutredningens förslag som därefter antogs av riksdagen (prop. 2009/10:80, bet. 2009/10:KU19 och bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21).

Regleringen av den kommunala revisionen har varit föremål för översyn vid flera tillfällen under de senaste åren. Syftet med dessa översyner har bl.a. varit att stärka oberoendet i den kommunala revisionen.

Den första översynen föreslogs av Kommunrevisionsutredningen i betänkandet Den kommunala revisionen – ett demokratiskt kontrollinstrument (SOU 1998:71). Utredningen ledde senare fram till att regeringen lade fram propositionen En stärkt kommunal revision (prop. 1998/99:66), och regeringens förslag antogs av riksdagen (bet. 1998/99:KU30, rskr. 1998/99:210). De ändringar som då infördes innebar bl.a. att kommunalla-

gens bestämmelser om jäv för förtroendevalda och anställda i nämnder utvidgades till att även omfatta de förtroendevalda revisorerna, att revisorerna i sin granskning ska biträdas av sakkunniga som de själva väljer och anlitar i den omfattning som de själva bestämmer, att de sakkunnigas rapporter ska bifogas de förtroendevalda revisorernas revisionsberättelse och att varje revisor fick rätt att löpande under året i fullmäktige, nämnder och fullmäktigeberedningar väcka ärenden som rör granskningen.

Under 2003 tillsattes en särskild utredare med uppdrag att se över den kommunala revisionen. Utredningen överlämnade betänkandet Att granska och pröva ansvar i kommuner och landsting (SOU 2004:107). Betänkandet låg till grund för propositionen Stärkt revision och ansvarsprövning i kommuner och landsting (prop. 2005/06:55). I den föreslog regeringen, för att markera revisionens objektivitet och opartiskhet, ändringar i kommunallagen som innebär att en revisor inte ska vara valbar till uppdrag som ordförande eller vice ordförande i fullmäktige, ledamot eller ersättare i en nämnd eller en fullmäktigeberedning, eller som ledamot eller suppleant i kommunala företag. Vidare gjordes ändringar i reglerna om fullmäktiges ansvarsprövning, och skyldigheten att anlita sakkunniga förtydligades. Riksdagen antog de föreslagna lagändringarna (bet. 2005/06:KU27, rskr. 2005/06:227). I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen beslutade riksdagen att i enlighet med en reservation (M, FP, KD, C, MP) tillkänna för regeringen att en ny utredning borde tillsättas med ett brett uppdrag att se över vilka åtgärder som kan vidtas för att ytterligare stärka den kommunala revisionens oberoende. Enligt reservationen kunde ytterligare åtgärder behöva vidtas för att stärka oberoendet. En aviserad utredning av frågan om förtroendevaldas valbarhet och om skärpningar som var rimliga i förhållande till bl.a. små kommuners rekryteringsförutsättningar var enligt reservanternas alltför snäv.

Mot bakgrund av riksdagens tillkännagivande gav regeringen i december 2006 Statskontoret i uppdrag att analysera tänkbara åtgärder för att stärka den kommunala revisionens oberoende inom det nuvarande systemet med förtroendevalda revisorer. I uppdraget ingick även att analysera andra huvudmannaskapsformer än den nuvarande, t.ex. att revisionen bedrivs av privata yrkesrevisorer, i statlig regi eller i annan offentligrättslig form. I rapporten En mer oberoende kommunal revision – analys av tänkbara åtgärder (2008:4) redovisade Statskontoret sina överväganden. Statskontorets rapport och en inom Finansdepartementet upprättad promemoria (Oberoendet i den kommunala revisionen, Ds 2009:11) låg till grund för propositionen Oberoendet i den kommunala revisionen (prop. 2009/10:46). I den föreslog regeringen att den som är ledamot eller ersättare i fullmäktige inte ska vara valbar som revisor inom den kommunen eller det landstinget. I övrigt föreslogs inte någon ytterligare förändring av de nuvarande reglerna inom ramen för det kommunala huvudmannaskapet för revision. Det lämnas inte heller något förslag om att ändra huvudmannaskapet genom exempelvis statligt eller privat huvudmannaskap. Enligt regeringen har det

nuvarande systemet stora fördelar. I denna del anförde regeringen bl.a. att den kommunala revisionen med av fullmäktige utsedda revisorer har en mycket stark koppling till hur kommuner och landsting fungerar. Regeringen betonade att det i Sverige finns en långtgående kommunal självstyrelse och att det kommunala beslutsfattandet utgår ifrån den folkvalda fullmäktigeförsamlingen. Det är fullmäktige som utser ledamöter i styrelse och nämnder, som beslutar om budget och som fastställer bokslutet. Dessutom utser fullmäktige revisorer och fastställer revisionens budget, något som följer av fullmäktiges starka ställning. Revisionen är således fullmäktiges kontrollinstrument och den vilar liksom nämndsytelsen på att huvudansvaret åligger förtroendevalda.

Vad gäller frågan om ett system med revision i statlig regi ansåg regeringen att med en sådan ordning skulle det lokala självstyret försvagas i och med att fullmäktige inte kan påverka valet av revisorer eller vilka medel som ska avsättas för revision. Om fullmäktiges ansvar för revisionen övertas av staten riskerar den enligt regeringen snarare att bli en del av den statliga tillsynen av kommunerna. Revisionen tappar också värdefull lokalkännedom och erfarenhet av den kommunala organisationen och politiken. Det är också främmande för den gällande ansvarsfördelningen mellan de bägge folkstyrelsenivåerna att den ena nivån reviderar den andra. Sammanfattningsvis ansåg regeringen att en sådan modell inte borde införas. Riksdagen antog regeringens förslag (bet 2009/10:KU16, rskr 2009/10:135) och de föreslagna lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2011.

Tidigare behandling i utskottet

Våren 2011 avstyrkte utskottet en motion om behovet av extern yttre revision (bet. 2010/11:KU24). I denna del hänvisade utskottet till att den kommunala revisionens oberoende nyligen hade stärkts.

Utskottets ställningstagande

Reglering av kommunala frågor i regeringsformen har nyligen utretts av Grundlagsutredningen, och i regeringsformen finns numera ett eget kapitel om kommuner. Dessutom har regleringen av den kommunala revisionen varit föremål för översyn vid flera tillfällen de senaste åren. Bland annat har frågan om ett system med revision i statlig regi utretts. Syftet med dessa översyner har bl.a. varit att stärka den kommunala revisionens oberoende. De har också lett till ändringar i kommunallagen. Den senaste ändringen i kommunallagen trädde i kraft den 1 januari 2011 och innebär att den kommunala revisionens oberoende har stärkts. Sammantaget är utskottet inte berett att nu förorda en översyn av frågan om ytterligare åtgärder avseende den kommunala revisionen och avstyrker därför motionerna 2010/11:K342 (KD), 2011/12:K303 (M), 2011/12:K345 (KD) och 2011/12:K365 (FP).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Statsskicket, punkt 1 (V) av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2010/11:K422 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) och 2011/12:K314 av Lars Ohly m.fl. (V) yrkande 1, bifaller delvis motionerna 2010/11:K298 av Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S), 2011/12:K225 av Hillevi Larsson (S), 2011/12:K228 av Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S), 2011/12:K233 av Teres Lindberg (S), 2011/12:K252 av Tina Acketoft och Anna Steele (båda FP) yrkande 1 och 2011/12:K325 av Sara Karlsson (S) samt avslår motion 2011/12:K292 av Mats Pertoft och Valter Mutt (båda MP).

Ställningstagande

Jag anser att riksdagen ska tillkännage att regeringen bör utreda det svenska statsskicket i syfte att avskaffa monarkin. Det högsta ämbetet i landet bör inte kunna gå i arv. En statschef ska tillsättas enligt demokratiska principer. All makt ska på riktigt utgå från folket och de val som genomförs ska vara grunden för styret i riket. Dessutom har stödet för monarkin aldrig varit så lågt som i dag och det är framför allt lågt bland unga personer. Successionsordningen tar inte heller hänsyn till den grundlagsfästa religionsfriheten.

2. Statschefens immunitet, punkt 3 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:K314 av Lars Ohly m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Jag anser att riksdagen ska tillkänna att regeringen bör utreda statschefens åtalsimmunitet i syfte att upphäva denna immunitet. Oavsett hur statschefen utses är det inte rimligt att statschefen åtnjuter total åtalsimmunitet. Statschefen bör, i likhet med övriga straffmyndiga, kunna åtalas om det finns misstanke om att han har begått brott. Statschefens immunitet bör motsvara den begränsade immunitet som gäller för riksdagens ledamöter.

3. Medlemskapet i Europeiska unionen, punkt 4 (SD)

av Jonas Åkerlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:K207 av Kent Ekeröth och Björn Söder (båda SD), 2011/12:K383 av Julia Kronlid m.fl. (SD) och 2011/12:Fi242 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD) yrkande 14.

Ställningstagande

Jag anser att Sverige snarast möjligt bör inleda förhandlingar om ett omedelbart svenskt utträde ur EU. Jag är positiv till ett mellanstatligt samarbete mellan fria, demokratiska europeiska nationer när det gäller gränsöverskridande frågor som brottsbekämpning, miljöarbete och handel. Det svenska EU-medlemskapet berövar dock enligt min mening landet stora ekonomiska resurser som hade behövts för att stärka den svenska välfärden. Dessutom anser jag att unionens detaljstyrning och krav på likriktning utgör ett hot mot vårt lands kulturella särart och att EU:s alltmer överstatliga karaktär urholkar demokratin och begränsar de svenska medborgarnas inflytande över sin egen vardag. Vikten av ett utträde ur EU gör också att jag inte kan ställa mig bakom den nuvarande bestämmelsen i regeringsformen om att Sverige är medlem i EU.

Sammantaget anser jag att riksdagen ska tillkänna för regeringen att Sverige omgående bör inleda förhandlingar om ett omedelbart svenskt utträde ur EU och att regeringen bör lägga fram förslag till ändring av regeringsformen med innebörd att bestämmelsen om att Sverige är medlem i EU ska upphävas.

4. Minskning av antalet riksdagsledamöter, punkt 5 (SD)

av Jonas Åkerlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:K370 av Erik Almqvist (SD) i denna del och bifaller delvis motionerna 2010/11:K260 av Hans Wallmark (M), 2011/12:K266 av Jenny Petersson (M), 2011/12:K279 av Magdalena Andersson (M) och 2011/12:K360 av Fredrik Schulte (M).

Ställningstagande

Sverige har en i förhållande till landets folkmängd stor folkrepresentation i riksdagen i jämförelse med andra länder. Det har hävdats att det krävs relativt många riksdagsledamöter för att alla delar av landet ska tillförsäkras en god representation i riksdagen. Enligt min mening måste man dock ta i beaktande det faktum att bl.a. tillgången till internet innebär nya möjligheter till interaktiv kontakt oberoende av geografiska avstånd. En minskning av antalet ledamöter i riksdagen skulle kunna medverka såväl till att de folkvalda blir mer kända ute i landet som till att minska administrationen och kostnaderna. Vad som nu anförts om att minska antalet riksdagsledamöter bör ges regeringen till känna.

5. Behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen, punkt 6 (SD)

av Jonas Åkerlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2011/12:K374 av Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD),

2011/12:K375 av Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD) och
2011/12:K390 av David Lång och Mikael Jansson (båda SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Det kan uppstå intressekonflikter för statsråd och riksdagsledamöter som har två eller flera medborgarskap. Krav på enbart svenskt medborgarskap bör gälla för statsråd och riksdagsledamöter. Möjligen ska ett sådant behörighetsvillkor avse ett visst antal år.

Jag anser att riksdagen ska tillkänna för regeringen som sin mening vad som anförs om ytterligare behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen samt att regeringen ska bereda lagändringar för att åstadkomma detta och återkomma till riksdagen med sådana förslag.

6. Tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän, punkt 8 (MP)

av Peter Eriksson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2011/12:K293 av Peter Eriksson m.fl. (MP) yrkande 5.

Ställningstagande

En flexibel arbetsmarknad där personer byter mellan offentlig och privat sektor är ofta av godo, men i undantagsfall kan intressekonflikter uppstå. I redovisad ESO-rapport föreslås en generell möjlighet att utlösa en ettårig karantän för statsråd, statssekreterare, generaldirektörer och motsvarande. En tidskarantän finns redan i dag för Riksbankens ledamöter.

Konstitutionsutskottet har tidigare anfört att det kan finnas skäl för regeringen att pröva möjligheten att införa tidskarantän för bl.a. statsråd. Enligt utskottet var det dock inte nödvändigt med något initiativ från riksdagen i denna del.

Det finns fortfarande inga särskilda regler eller rutiner om tidskarantän. Därför finns det enligt min mening anledning för riksdagen att tillkänna att regeringen bör utreda frågan om tidskarantän för statsråd och höga statstjänstemän.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2010

2010/11:K233 av Bo Bernhardsson och Anders Karlsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skydd för gemensam egendom.

2010/11:K260 av Hans Wallmark (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av antalet riksdagsledamöter så att de minskas med 100.

2010/11:K261 av Cecilia Magnusson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att låta statschefen överta de uppgifter som enligt 6 kap. 2 § första stycket regeringsformen i dag åvilar talmannen i samband med att en statsminister ska utses.

2010/11:K298 av Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa republik.

2010/11:K330 av Adnan Dibrani (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om byte av partitillhörighet.

2010/11:K342 av Otto von Arnold (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur en samlad revision av statsbidragen till kommunerna kan ske.

2010/11:K367 av Hillevi Larsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om grundlagsskydd för våra gemensamma tillgångar.

2010/11:K422 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att utreda det svenska statskicket i syfte att avskaffa monarkin.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2011

2011/12:K207 av Kent Ekeröth och Björn Söder (båda SD):

Riksdagen beslutar att upphäva bestämmelsen i 2 kap. 10 § regeringsformen om Sveriges medlemskap i EU.

2011/12:K225 av Hillevi Larsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en demokratiskt vald statschef.

2011/12:K228 av Johan Löfstrand och Fredrik Olovsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa republik.

2011/12:K233 av Teres Lindberg (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa republik.

2011/12:K252 av Tina Ackeoft och Anna Steele (båda FP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att republik bör införas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statskick bör kungen fråntas sin roll som ordförande i Utrikesnämnden.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statskick bör utländska ambassadörer överlämna sina kreditivbrev till talmannen eller utrikesministern.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statskick bör utrikesministern utfärda utnämningssbrev till svenska konsuler utomlands.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att så länge som monarkin existerar som statskick bör statschefsrollen i förhållande till främmande makt utövas av talmannen eller statsministern.

2011/12:K266 av Jenny Petersson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska antalet ledamöter i Sveriges riksdag.

2011/12:K279 av Magdalena Andersson (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska antalet ledamöter i riksdagen.

2011/12:K292 av Mats Pertoft och Valter Mutt (båda MP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda återinförandet av valmonarki i Sverige.

2011/12:K293 av Peter Eriksson m.fl. (MP):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om karenstid för ministrar och höga statstjänstemän efter att de avslutat uppdraget.

2011/12:K303 av Lars Beckman (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett grundlagsskydd för den kommunala revisionen.

2011/12:K314 av Lars Ohly m.fl. (V):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att utreda det svenska statsskicket i syfte att avskaffa monarkin.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att upphäva monarkens åtalsimmunitet.

2011/12:K323 av Adnan Dibrani (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om byte av partitillhörighet.

2011/12:K325 av Sara Karlsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa republik i Sverige.

2011/12:K345 av Otto von Arnold (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda hur en samlad revision av statsbidragen till kommunerna kan ske.

2011/12:K360 av Fredrik Schulte (M):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att minska antalet riksdagsledamöter till 175.

2011/12:K365 av Eva Flyborg (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riksrevisionen ska kunna ges möjlighet att agera även på kommunal och regional nivå när så begärs av kommunerna själva.

2011/12:K370 av Erik Almqvist (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att slopa spärren till riksdagen, valkretsindelningen och minska riksdagens storlek.

Motionen behandlas såvitt avser att minska riksdagens storlek.

2011/12:K374 av Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD):

Riksdagen beslutar om ändring av vallagen så att endast personer med enbart svenskt medborgarskap är valbara till Sveriges riksdag.

2011/12:K375 av Thoralf Alfsson och Kent Ekeröth (båda SD):

Riksdagen beslutar om ändring av grundlagen så att endast personer som har innehaft enbart svenskt medborgarskap under minst fyra år kan utses till statsråd.

2011/12:K383 av Julia Kronlid m.fl. (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige omgående ska omförhandla vårt nuvarande medlemskap i Europeiska unionen till att enbart omfatta Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES).

2011/12:K390 av David Lång och Mikael Jansson (båda SD):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att endast den som innehaft svenskt medborgarskap i minst tio år ska kunna utses till statsråd eller vara valbara till riksdagen som ledamot eller ersättare till ledamot.

2011/12:K392 av Bo Bernhardsson och Anders Karlsson (båda S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skydd för gemensam egendom.

2011/12:Fi242 av Jimmie Åkesson m.fl. (SD):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att omedelbart påbörja omförhandlingar av det svenska EU-medlemskapet till att endast omfatta EES-avtalet och att Sverige därmed träder ut ur EU.